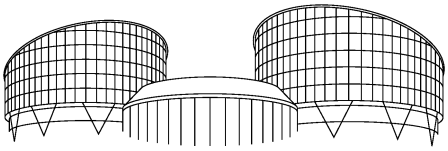
Autentiškas vertimas
Vyriausybės kanceliarijos
Administracinis departamentas
2016 07 11



EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

KETVIRTASIS SKYRIUS

BYLA ARBAČIAUSKIENĖ PRIEŠ LIETUVĄ

(Peticija Nr. 2971/08)

SPRENDIMAS

STRASBŪRAS

2016 m. kovo 1 d.

ĮSIGALIOJO

2016 m. birželio 1 d.

Šis sprendimas tapo galutiniu pagal Konvencijos 44 straipsnio 2 dalį. Jame gali būti daromi redakcinio pobūdžio pataisymai.

COUNCIL OF EUROPE
CONSEIL DE L'EUROPE

Byloje Arbačiauskienė prieš Lietuvą,

Europos Žmogaus Teisių Teismas (Ketvirtasis skyrius), posėdžiaujant kolegijai, sudarytai iš:

pirmininko András Sajó,
teisėjų Vincent A. De Gaetano,
Boštjan M. Zupančič,
Paulo Pinto de Albuquerque,
Krzysztof Wojtyczek,
Egidijaus Kūrio,
Gabriele Kucsko-Stadlmayer

ir *skyriaus kanclerio* pavaduotojos Fatoş Aracı,

po svarstymo uždarame posėdyje 2016 m. vasario 9 d.,

skelbia tą dieną priimtą sprendimą:

PROCESAS

1. Bylą prieš Lietuvos Respubliką pradėjo Lietuvos Respublikos pilietė Marija Arbačiauskienė (toliau – pareiškėja), kuri 2008 m. sausio 9 d. Teismui pateikė peticiją (Nr. 2971/08) pagal Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija) 34 straipsnį.

2. Pareiškėjai atstovavo Vilniuje praktikuojanti advokatė R. Narbutienė. Lietuvos Respublikos Vyriausybei (toliau – Vyriausybė) atstovavo jos atstovė K. Bubnytė.

3. Pareiškėja tvirtino, kad nacionalinės institucijos neįvykdė 2007 m. gegužės 5 d. Vyriausiojo administracinio teismo sprendimo, kuriuo buvo patvirtinta jos teisė iš valstybės įsigyti žemės sklypą. Ji taip pat tvirtino, kad negalėjo pasinaudoti veiksminga teisinės gynybos priemone dėl užsitęsusio minėto sprendimo nevykdymo.

4. 2014 m. birželio 13 d. peticija buvo perduota Vyriausybei.

FAKTAI

I. BYLOS APLINKYBĖS

5. Pareiškėja gimė 1957 m. Buivydiškėse (Vilniaus r.).

A. Procesas dėl žemės suteikimo pareiškėjai

6. 1991 m. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė Žemės reformos įstatymą, pagal kurį kaimo vietovių gyventojai turėjo teisę įsigyti iš

valstybės asmeninio ūkio žemės, remiantis atitinkamuose teisės aktuose nurodytais reikalavimais (žr. „Bylai reikšmingą vidaus teisę“ toliau).

7. 1992 m. pareiškėjos vyras pateikė Vilniaus rajono Zujūnų apylinkės agrarinės reformos tarnybai prašymą įsigyti iš valstybės 2 ha asmeninio ūkio žemės Zujūnų kaime.

8. 1993 m. spalio 29 d. Vyriausybės nutarimu, *inter alia*, buvo nustatyta asmeninio ūkio žemės suteikimo tvarka. Šiuo nutarimu rajonų ir savivaldybių institucijoms nurodyta organizuoti žemės sklypų asmeniniam ūkiui ženklinimą ir parengti reikalingus jų suteikimo individualiems pareiškėjams dokumentus.

9. 1994 m. spalio 17 d., nagrinėdamas Vyriausybės atstovo iškeltą bylą, Vilniaus rajono apylinkės teismas įpareigojo Vilniaus rajono Buivydiškių apylinkės tarybą vykdyti minėtą Vyriausybės nutarimą.

10. 1995 m. kovo 16 d. Buivydiškių apylinkės taryba priėmė sprendimą dėl 1 520 ha žemės ploto patvirtinimo asmeniniam ūkiui Vilniaus rajone. Sprendime pateiktas asmenų, kuriems suteikta teisė įsigyti iš valstybės žemės sklypus, sąrašas. Jame nurodyta, kiek žemės kiekvienas iš išvardytų asmenų gali įsigyti, bet nenurodyti konkretūs sklypai. Pareiškėja buvo įtraukta į minėtą sąrašą kaip turinti teisę įsigyti 2 ha žemės.

11. Lietuvoje Konvencija įsigaliojo 1995 m. birželio 20 d.

12. 2000 m. rugsėjo 25 d. Vilniaus apskrities viršininko administracija (toliau – VAVA) patvirtino Buivydiškių kadastro vietovės žemės reformos žemėtvarkos projektą (šią vietovę sudarė keli Vilniaus rajono kaimai). VAVA patvirtino suformuotų žemės sklypų plotus bei ribas ir įpareigojo žemėtvarkos paslaugų įmonę „Matininkai“ parengti žemės sklypų suteikimo individualiems pareiškėjams bei jų nuosavybės ar naudojimui įteisinti būtinus dokumentus.

13. 2001 m. sausio mėn. pareiškėja ir jos sutuoktinis pateikė VAVA prašymą laikyti jų ankstesnį 1992 m. gegužės 2 d. prašymą galiojančiu (žr. šio sprendimo 7 punktą) ir suteikti jiems žemės sklypą Zujūnų kaime už nominaliąją 1 884 LTL (apie 546 EUR) kainą.

14. 2002 m. sausio 28 d. VAVA patvirtino asmenų, kurie Buivydiškių kadastro vietovėje naudojo asmeninio ūkio žemę, sąrašą. Į šį sąrašą pateko ir pareiškėja, kaip naudojanti 2 ha žemės Buivydiškių kaime. Tačiau, kaip teigia pareiškėja ir neginčija Vyriausybė, pareiškėja šios žemės nenaudojo, nes tuo metu jokios žemės jai nebuvo suteikta.

15. 2002 m. birželio mėn. VAVA nusprendė, kad būtina papildyti Buivydiškių kadastro vietovės žemės reformos žemėtvarkos projektą, kad būtų atsižvelgta į prašymus dėl restitucijos natūra, pateiktus dėl minėtoje vietovėje esančios žemės. Bendrovei „Matininkai“ ji nurodė atitinkamai pakeisti sklypų ribas ir jų paskirstymą ir reikiamus dokumentus parengti iki 2002 m. spalio 15 d.

16. 2002 m. liepos mėn., 2004 m. balandžio ir lapkričio mėn. ir 2007 m. vasario mėn. pareiškėja ir jos sutuoktinis teikė skundus VAVA ir

Nacionalinei žemės tarnybai (toliau – NŽT), tvirtindami, kad jie dar negavo jiems priklausančios žemės ir reikalaudami, kad žemė būtų jiems suteikta daugiau neatidėliojant. Jiems pranešta, kad žemės reformos žemėtvarkos projektas tuo metu buvo kaip tik rengiamas.

17. 2006 m. pareiškėja ir jos sutuoktinis apskundė VAVA Vilniaus apygardos administraciniam teismui. Jie teigė, kad 1995 m. skirti 2 ha žemės jiems dar nebuvo suteikti, kad VAVA jiems nepateikė jokios informacijos apie Vilniaus rajone vykdomą žemės reformą ir kad jiems, skirtingai nei kitiems rajono gyventojams, nebuvo suteikta galimybė dalyvauti rengiamuose žemėtvarkos projektuose. Jie prašė teismo įpareigoti VAVA nedelsiant įvykdyti 1995 m. kovo 16 d. Buivydiškių apylinkės tarybos sprendimą (žr. šio sprendimo 10 punktą).

18. 2006 m. spalio 13 d. Vilniaus apygardos administracinis teismas skundą atmetė. Tačiau 2007 m. gegužės 5 d. Vyriausiasis administracinis teismas patenkino pareiškėjos apeliacinį skundą ir panaikino pirmosios instancijos teismo sprendimą. Vyriausiasis administracinis teismas pažymėjo, kad pareiškėjai 1995 m. kovo 16 d. sprendimu buvo suteikta teisė įsigyti 2 ha žemės ir kad 2002 m. sausio mėn. ji buvo įtraukta į žemės naudotojų sąrašą (žr. šio sprendimo 10 ir 14 punktus), taigi tuo remiantis VAVA privalėjo pareiškėjai suteikti konkretų žemės sklypą. Teismas įpareigojo VAVA atlikti administracines procedūras, susijusias su žemės sklypo suprojektavimu ir jo ribų nustatymu. Vis dėlto Vyriausiasis administracinis teismas atmetė pareiškėjos prašymą nustatyti konkretų galutinį terminą, iki kurio VAVA privalo atlikti minėtus veiksmus, pažymėdamas, kad teisės aktuose tokie terminai nenustatyti ir dėl žemėtvarkos projektavimo darbų sudėtingumo nebuvo jokių objektyvių galimybių tai padaryti.

19. 2007 m. gegužės ir birželio mėn. Vyriausiojo administracinio teismo sprendimą vykdantis antstolis VAVA įteikė keletą patvarkymų, ragindamas nedelsiant įvykdyti sprendimą.

20. 2007 m. birželio 5 d. VAVA patvirtino Buivydiškių kadastro vietovės žemės reformos žemėtvarkos projekto papildymą. Žemėtvarkos paslaugų įmonei „Arlitanus“ ji nurodė suformuotus sklypus paženklinti vietoje ir parengti reikiamus dokumentus žemės nuosavybės ar naudojimo teisės įforminimui.

21. 2007 m. birželio ir liepos mėn. pareiškėja ir jos sutuoktinis VAVA ir NŽT pateikė keletą prašymų, teiraudamiesi apie 2007 m. gegužės 5 d. sprendimo vykdymą ir prašydami suteikti informacijos, kaip įgyvendinama žemės reforma Buivydiškių kadastro vietovėje.

22. 2007 m. liepos 26 d. VAVA pareiškėjai pranešė, kad pavedė bendrovei „Arlitanus“ iki 2007 m. rugpjūčio 1 d. suformuoti pareiškėjai konkretų 2 ha sklypą laisvame valstybinės žemės fonde.

23. 2007 m. rugpjūčio ir spalio mėn. pareiškėja pateikė VAVA skundus dėl vis dar neįvykdyto Vyriausiojo administracinio teismo sprendimo. Jokio atsakymo ji negavo.

24. 2007 m. pareiškėja kreipėsi į Vyriausiąjį administracinį teismą, prašydama, kad jis išaiškintų savo 2007 m. gegužės 5 d. sprendimą ir nustatytų konkretų galutinį terminą, per kurį VAVA privalo jį įvykdyti. Tačiau teismas nepatenkino pareiškėjos prašymo, pažymėjęs, kad teismas neturi įgaliojimų išaiškinti savo ankstesnio sprendimo taip, kad pakistų jo turinys.

25. 2007 m. spalio mėn. VAVA vėl papildė Buivydiškių kadastro vietovės žemės reformos žemėtvarkos projektą ir nurodė bendrovei „Arlitanus“ projektavimo darbus užbaigti iki 2008 m. kovo 1 d.

26. 2007 m. lapkričio mėn. pareiškėja VAVA pateikė du prašymus, reikalaudama, kad iki metų pabaigos jai būtų suteiktas žemės sklypas, taip pat prašydama pranešti, ar ji įtraukta į žemės reformos žemėtvarkos projekto papildymo pretendentų įsigyti žemės sąrašą. 2007 m. gruodžio mėn. VAVA pareiškėją informavo, kad Buivydiškių kadastro vietovės projektavimas turi būti užbaigtas iki 2008 m. kovo 1 d. ir kad pareiškėja bus įtraukta į pretendentų įsigyti žemės minėtoje vietovėje sąrašo 7 eiliškumo grupę.

27. 2007 m. gruodžio mėn. NŽT paragino VAVA išnagrinėti, kodėl pretendentų įsigyti žemės Buivydiškių kadastro vietovėje sąrašas nebuvo sudarytas laiku, kad būtų užtikrintas Vyriausiojo administracinio teismo 2007 m. gegužės 5 d. sprendimo įvykdymas.

28. 2008 m. balandžio mėn. VAVA vėl patikslino įsakymą dėl Buivydiškių kadastro vietovės žemės reformos žemėtvarkos projekto papildymo. Ji nurodė bendrovei „Arlitanus“ iki 2008 m. gegužės 30 d. sudaryti pretendentų įsigyti žemės minėtoje vietovėje sąrašą ir iki 2008 m. gruodžio 1 d. užbaigti projektavimą.

29. Tą patį mėnesį pareiškėja ir jos sutuoktinis kreipėsi į Vyriausiąjį administracinį teismą, prašydami VAVA taikyti reikalavimo užtikrinimo priemones, kuriomis VAVA būtų uždrausta Buivydiškių kadastro vietovėje paskirstyti žemę 8 ir paskesnio eiliškumo pretendentams. Teismas šį prašymą atmetė, pažymėdamas, kad reikalavimo užtikrinimo priemonės gali būti nustatytos tik prieš priimant teismo sprendimą, o jį priėmus VAVA jau buvo įpareigota sprendimą vykdyti, taigi reikalavimo užtikrinimo priemonės nebuvo reikalingos.

30. 2008 m. gegužės 30 d. Vyriausiasis administracinis teismas patenkino pareiškėjos prašymą ir išaiškino savo 2007 m. gegužės 5 d. sprendimą. VAVA buvo įpareigota įrašyti pareiškėją į pretendentų įsigyti žemės Buivydiškių kadastro vietovėje, sąrašą iki 2008 m. birželio 30 d. ir atlikti likusias administracines procedūras, susijusias su konkretaus 2 ha asmeninio ūkio žemės sklypo suteikimu pareiškėjai per tris mėnesius nuo Buivydiškių kadastro vietovės žemės reformos žemėtvarkos projekto parengimo.

31. 2008 m. rugpjūčio mėn. pareiškėja paprašė VAVA jai pranešti, ar Vyriausiojo administracinio teismo 2008 m. gegužės 30 d. sprendimas buvo įvykdytas. Pareiškėja tai pat paprašė jai pateikti pretendentų įsigyti žemės Buivydiškių kadastro vietovėje, sąrašą. Ji jokio atsakymo negavo.

32. 2008 m. spalio mėn. VAVA patvirtino Buivydiškių kadastro vietovės žemės reformos žemėtvarkos projekto papildymą, taip pat pretendentų, kuriems suformuoti sklypai šioje vietovėje, sąrašą. Pareiškėja į minėtą sąrašą nebuvo įtraukta.

33. Vėliau tą patį mėnesį VAVA patvirtino asmenų, kurie nesinaudojo Zujūnų seniūnijoje jiems skirta asmeninio ūkio žeme, sąrašą. Sąraše buvo nurodyta, kad pareiškėjai buvo skirta 2 ha žemės ir kad ji šia žeme nesinaudojo. Kaip teigia Vyriausybė, minėto sąrašo tikslas buvo nustatyti skirtinų sklypų vietą – tiems asmenims, kurie nesinaudojo jokia konkrečia žeme, sklypai būtų projektuojami iš laisvos žemės fondo žemės.

34. 2008 m. gruodžio mėn. VAVA pareiškėją ir jos sutuoktinį informavo, kad vėl buvo rengiamas Buivydiškių kadastro vietovės žemės reformos žemėtvarkos projekto papildymas ir kad pretendentų įsigyti žemės šioje vietovėje sąrašas bus sudarytas patvirtinus laisvos valstybinės žemės fondą, kai bus tikslinamas projektas. VAVA nurodė, kad pareiškėja buvo įtraukta į preliminaraus pretendentų sąrašo 7 eiliškumo grupę.

35. 2009 m. kovo mėn. antstolis VAVA paragino nedelsiant įvykdyti Vyriausiojo administracinio teismo 2008 m. gegužės 30 d. sprendimą. 2009 m. gegužės mėn. antstolis konstatavo, kad sprendimas nebuvo įvykdytas. 2009 m. liepos mėn. Vilniaus miesto pirmasis apylinkės teismas patenkino antstolio prašymą, nurodydamas VAVA sumokėti 400 LTL (115 EUR) baudą už teismo sprendimo nevykdymą ir įvykdyti sprendimą per tris mėnesius. Tačiau 2009 m. gruodžio mėn. Vilniaus apygardos teismas panaikino pirmosios instancijos teismo nutartį, konstatavęs, kad VAVA jau buvo įtraukusi pareiškėją į pretendentų įsigyti žemės sklypą sąrašą (žr. šio sprendimo 36 punktą toliau), o tai reiškė, kad Vyriausiojo administracinio teismo sprendimas buvo iš dalies įvykdytas ir pagrindo skirti baudą nebuvo.

36. 2009 m. rugpjūčio 9 d. VAVA patvirtino pretendentų, pageidaujančių gauti žemės Buivydiškių kadastro vietovėje Zujūnų seniūnijoje, sąrašą. Pareiškėja į pretendentų sąrašą įtraukta 7 eiliškumo grupėje.

37. 2009 m. gegužės–liepos mėn. ir 2010 m. vasario–birželio mėn. VAVA pakartotinai keletą kartų pakeitė Buivydiškių kadastro vietovės žemės reformos žemėtvarkos projektą, nustatydama naujus galutinius terminus, iki kurių žemėtvarkos paslaugų įmonė privalėjo užbaigti projektavimą.

38. 2010 m. birželio mėn. antstolis nurodė VAVA jam pranešti, ar žemės reformos žemėtvarkos projekto rengimas užbaigtas ir ar atliktos reikiamos administracinės procedūros, kad pareiškėjai būtų suteiktas 2 ha žemės sklypas. 2010 m. spalio mėn. antstolis priėmė aktą dėl Vyriausiojo administracinio teismo sprendimo neįvykdymo ir nusprendė nutraukti

vykdymo procesą. Pareiškėja apskundė antstolio sprendimą, ir 2011 m. kovo mėn. Vilniaus miesto pirmasis apylinkės teismas pripažino skundą priimtinu ir nurodė antstoliui tęsti vykdymą. Vėliau šį sprendimą patvirtino Vilniaus apygardos teismas.

39. Įgyvendinus valdymo reformą, 2010 m. liepos mėn. VAVA buvo panaikinta ir jos prievolės buvo priskirtos NŽT.

40. 2010 m. lapkričio mėn. per bendrovės „Arlitanus“ ir 7 eiliškumo pretendentų susirinkimą pareiškėjai buvo pasiūlyti du žemės sklypai, kurių bendras plotas – 2 ha. Ji pasiūlymą priėmė.

41. 2012 m. birželio mėn. NŽT patvirtino bendrovės „Arlitanus“ parengtą Buivydiškių kadastro vietovės projektą, kuriame buvo suprojektuoti žemės sklypai, skirtini 1-4 eiliškumo pretendentams.

42. 2013 m. gegužės 20 d. NŽT surengė 7 eiliškumo pretendentų susirinkimą. Pareiškėjai buvo pasiūlyti keturi žemės sklypai (kiti nei tie, kurie jai buvo pasiūlyti anksčiau, žr. šio sprendimo 40 punktą), kurių bendras plotas – 2 ha. Patvirtinusi, kad yra susipažinusi su visais galiojančiais minėtų sklypų naudojimo apribojimais, ji pasiūlymą priėmė.

43. Tą pačią dieną pareiškėja NŽT pateikė skundą, nurodydama, kad keturi jai pasiūlyti sklypai buvo per toli nuo jos namų, kad jų neįmanoma pasiekti automobiliu ir kad jie užpelkėję ir todėl netinkami ūkininkauti. Ji pareikalavo, kad NŽT jai suteiktų tuos žemės sklypus, kurie jai buvo pasiūlyti 2010 m. lapkričio mėn. (žr. šio sprendimo 40 punktą), arba kitus tokios pat kokybės sklypus. Tačiau po kelių dienų pareiškėja pranešė NŽT, kad ji sutinka imti pasiūlytus sklypus.

44. 2014 m. gruodžio 31 d. NŽT patvirtino Buivydiškių kadastro vietovės žemės reformos žemėtvarkos projektą ir daugiau nei 20 asmenų, kuriems suteikti konkretūs žemės sklypai, sąrašą. Pagal sąrašą pareiškėjai buvo suteikti keturi 2013 m. gegužės 20 d. pasiūlyti žemės sklypai (žr. šio sprendimo 42–43 punktus).

45. 2015 m. balandžio mėn. Valstybės žemės fondas nustatė, kad viename iš keturių pareiškėjai suteiktų žemės sklypų buvo 0,55 ha miško žemės. Dėl to minėtas žemės sklypas negalėjo būti perduotas pareiškėjai ir turėjo būti sugrąžintas valstybei.

46. Tą patį mėnesį Valstybės žemės fondas apskaičiavo minėtų keturių sklypų vertę (neįtraukiant 0,55 ha miško žemės). Jis nustatė, kad sklypų nominalioji vertė, apskaičiuota pagal 1999 m. Vyriausybės patvirtintą žemės įvertinimo tvarką (žr. “Bylai reikšmintą vidaus teisę“ toliau), siekia 627 EUR, tuo tarpu bendra rinkos vertė – 20 410 EUR.

47. 2015 m. gegužės mėn. NŽT pareiškėją informavo, kad preliminari keturių sklypų vertė siekė 26 740 EUR ir kad ji vėliau bus informuota apie galutinę kainą.

48. 2015 m. birželio mėn. NŽT iš dalies pakeitė Zujūnų seniūnijos žemės reformos žemėtvarkos projektą, nurodydama, kad bendras pareiškėjai suteiktos žemės plotas – 1,45 ha.

49. 2015 m. rugsėjo mėn. NŽT pareiškėjai pranešė, kad ji turi sumokėti 157 EUR mokestį už keturių sklypų įregistravimą Nekilnojamojo turto registre ir kad vėliau šis mokestis jai bus grąžintas, įtraukiant jį į už žemę mokėtiną sumą.

50. 2015 m. spalio mėn. Vyriausybė Teismą informavo, kad NŽT nustatė likusią laisvą valstybinę žemę Buivydiškių kadastro vietovėje ir kad ieškovei būsimajame žemėtvarkos projekte bus numatyta 0,55 ha asmeninio ūkio žemės. 2015 m. lapkričio mėn. Vyriausybė vėl informavo Teismą, kad NŽT parengė sutarčių, kuriomis pareiškėjai sudaroma galimybė įsigyti minėtus keturis sklypus (iš viso 1,45 ha), projektus.

B. Kitos VAVA iškeltos civilinės ir administracinės bylos

51. 2007 m. liepos mėn. pareiškėja ir jos sutuoktinis Vilniaus apskrities administracinių skundų komisijai (toliau – Komisija) pateikė skundą prieš VAVA. Jie skundėsi, jog negavo jokio atsakymo į savo pakartotinius 2007 m. birželio–liepos mėn. pateiktus prašymus suteikti informacijos (žr. šio sprendimo 21 punktą). Komisija iš dalies patenkino skundą ir nurodė VAVA per penkias dienas atsakyti į 2007 m. birželio mėn. pateiktus prašymus.

52. 2007 m. rugsėjo 25 d. pareiškėja ir jos sutuoktinis Vilniaus apygardos administraciniam teismui pateikė skundą, reikalaudami nurodyti VAVA įvykdyti Komisijos sprendimą. Be to, jie pareikalavo atlyginti neturtinę žalą, atsiradusią dėl VAVA piktybinio atsisakymo vykdyti savo pareigas.

53. 2007 m. gruodžio 12 d. Vilniaus apygardos administracinis teismas skundą atmetė. Tačiau 2008 m. lapkričio 20 d. Vyriausiasis administracinis teismas panaikino pirmosios instancijos teismo sprendimą ir įpareigojo VAVA pateikti pareiškėjai ir jos sutuoktiniui tinkamą atsakymą į jų 2007 m. birželio mėn. prašymą. Teismas taip pat pažymėjo, kad pareiškėja ir jos sutuoktinis ne kartą prašė VAVA suteikti informacijos apie žemėtvarkos projektavimo darbų eigą bei jiems suteiktą sklypą ir kad jie kreipėsi į keletą valstybės institucijų (žr. šio sprendimo 54–57 punktus), taip pat kad užsitęsęs Vyriausiojo administracinio teismo 2007 m. gegužės 5 d. sprendimo nevykdymas bei VAVA vengimas atsakyti į jų prašymus sukėlė jiems nepatogumų ir neigiamų emocijų. Taigi teismas pareiškėjai ir jos sutuoktiniui priteisė po 1 500 LTL (430 EUR) neturtinei žalai atlyginti.

C. Skundai kitoms valstybės institucijoms

54. 2006 m. balandžio mėn. pareiškėja ir jos sutuoktinis Seimo kontrolieriui pateikė skundą, nurodydami, kad jiems vis dar nebuvo suteikta dar 1995 m. paskirta žemė. 2007 m. birželio mėn. Seimo kontrolierius pažymoje nusprendė, kad skundas pagrįstas ir rekomendavo Žemės ūkio

ministerijai padėti VAVA įvykdyti Buivydiškių apylinkės tarybos 1995 m. kovo 16 d. sprendimą.

55. 2007 m. lapkričio mėn. pareiškėjos sutuoktinis vėl kreipėsi į Seimo kontrolierių, nurodydamas, kad jo ankstesnė rekomendacija nebuvo įgyvendinta. Jis pažymėjo, kad Žemės ūkio ministerija perdavė Seimo kontrolieriaus pažymą NŽT, bet ši institucija nurodė, kad ji neturi teisės daryti įtakos apskričių administracijų sprendimams. Pareiškėjos sutuoktinis taip pat skundėsi, kad jis ir pareiškėja vis dar nebuvo įtraukti į pretendentų, pageidaujančių gauti žemės Buivydiškių kadastro vietovėje, sąrašą ir kad žemė šioje vietovėje buvo dalijama paskesnio eiliškumo pretendentams.

56. Tą patį mėnesį grupė Buivydiškių gyventojų, įskaitant pareiškėjos sutuoktinį, Seimo Teisėtvarkos pakomitečiui pateikė skundą dėl VAVA veiksmų įgyvendinant žemės reformą. Gyventojai tvirtino, kad vieninteliai asmenys, kurie gavo žemės Buivydiškių kadastro vietovėje buvo vietos institucijų darbuotojai ir kad žemė nebuvo dalijama vadovaujantis patvirtinta eile.

57. Vėliau tą patį mėnesį pareiškėjos sutuoktinis kreipėsi ir į Žemės ūkio ministeriją, teiraudamasis, kokia pagalba buvo suteikta VAVA pagal Seimo kontrolieriaus rekomendaciją (žr. šio sprendimo 54 punktą).

D. Ikiteisminis tyrimas dėl VAVA veiksmų

58. 2007 m. rugpjūčio mėn. pareiškėja ir jos sutuoktinis pareikalavo, kad Vilniaus rajono policija pradėtų ikiteisminį tyrimą dėl VAVA veiksmų. Jie tvirtino, kad VAVA piktybiškai nevykdė Vyriausiojo administracinio teismo 2007 m. gegužės 5 d. sprendimo, taip pažeisdama Baudžiamojo kodekso 228–229 ir 294 straipsnius ir kad žemė Buivydiškių kadastro vietovėje buvo išdalyta VAVA ir jai pavaldžiose institucijose dirbantiems valstybės tarnautojams, pažeidžiant patvirtintus žemės reformos žemėtvarkos projektus.

59. Vėliau pareiškėja ir jos sutuoktinis paprašė Vilniaus rajono apylinkės prokuroro sustabdyti bet kokius tolesnius VAVA veiksmus, susijusius su žemės Buivydiškių kadastro vietovėje skyrimu, tačiau jų prašymas buvo atmestas.

60. 2007 m. gruodžio mėn. Vilniaus rajono apylinkės prokuroras nusprendė nutraukti ikiteisminį tyrimą dėl VAVA veiksmų, konstatuodamas, kad jos veiksmuose nebuvo nusikaltimo sudėties. Šį nutarimą pareiškėja ir jos sutuoktinis apskundė. Generalinis prokuroras patenkino šį skundą ir pavedė kitam Vilniaus rajono apylinkės prokuratūros prokurorui tyrimą tęsti.

61. 2008 m. kovo–balandžio mėn. pareiškėja ir jos sutuoktinis apylinkės prokurorui davė rašytinius parodymus ir buvo pripažinti nukentėjusiaisiais.

62. 2009 m. birželio mėn. apylinkės prokuroras nusprendė nutraukti ikiteisminį tyrimą dėl VAVA veiksmų, nes jos veiksmuose nebuvo

nusikaltimo sudėties. Prokuroras konstatavo, kad žemėtvarkos projektavimo darbai Buivydiškių kadastro vietovėje užsitęsė dėl priežasčių, kurių VAVA nekontroliavo, kaip antai dėl ankstesnių žemės savininkų prašymų dėl restitucijos natūra. Nutarime taip pat nurodyta, kad žemės reformos žemėtvarkos projekto rengimo procesas dar tebevyko ir kad pareiškėja buvo įtraukta į preliminarų pretendentų sąrašą. Galiausiai, prokuroras nurodė, jog neturi jokių įrodymų, kad žemė buvo neteisėtai išdalyta paskesnio eiliškumo pretendentams.

II. BYLAI REIKŠMINGA VIDAUS TEISĖ

A. Administracinių bylų teisenos įstatymas

63. Remiantis Administracinių bylų teisenos įstatymo 14 straipsniu, įsiteisėjęs teismo sprendimas, nutarimas ir nutartis yra privalomi visoms valstybės institucijoms, pareigūnams ir tarnautojams, įmonėms, įstaigoms, organizacijoms, kitiems fiziniams bei juridiniams asmenims ir turi būti vykdomas visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje.

B. Žemės reformos įstatymas

64. Žemės reformos įstatymas buvo priimtas 1991 m. rugsėjo 1 d. ir vėliau keletą kartų iš dalies pakeistas. Bylai reikšmingu metu įstatymo 4 straipsnio 1 dalyje buvo nustatyta, kad žemės reforma vykdoma pagal žemės reformos žemėtvarkos projektus, parengtus pagal Vyriausybės patvirtintą metodiką.

65. 8 straipsnyje buvo nurodyta, kad asmenys turi teisę įsigyti iš valstybės asmeninio ūkio žemės Vyriausybės nustatyta kaina. 16 straipsnyje išdėstyti kriterijai, pagal kuriuos nustatomos asmenų, turinčių teisę įsigyti asmeninio ūkio žemės, kategorijos.

66. 10 straipsnyje nustatyta asmenų, pageidaujančių įsigyti žemės iš valstybės, eilė. Asmenims, turintiems teisę į nuosavybės teisių į žemę atkūrimą, suteiktas aukštesnis eiliškumas, nei asmenims, pageidaujantiems įsigyti žemės, į kurią jie anksčiau neturėjo nuosavybės teisių.

67. 14 straipsnyje buvo nustatyta, kad nesugrąžinta nuosavybėn ir neišparduota žemė įtraukiama į laisvos valstybinės žemės fondą.

C. Žemės reformos įgyvendinimo kaimo vietovėse tvarka

68. Bylai reikšmingu metu 1998 m. balandžio 1 d. Vyriausybės nutarimo Nr. 385 dėl žemės reformos vykdymo kaimo vietovėje 5 punkte buvo nurodyta, kad nustačius laisvos žemės fondą, žemės sklypai projektuojami laikantis Žemės reformos įstatyme nustatytos eilės, o nuosavybės teisės

atkuriamos tik apskrities viršininkui patvirtinus žemės reformos žemėtvarkos projektą. Apskrities viršininkas spaudoje turi paskelbti žemės reformos žemėtvarkos projektų rengimo pradžią.

69. 6 punkte buvo nustatyta, kad rajonų žemėtvarkos skyrių darbuotojai ne vėliau kaip per 15 dienų nuo prašymų pateikimo perduoda žemės reformos žemėtvarkos projektą rengiančiam specialistui asmenų prašymus parduoti arba išnuomoti žemės sklypus.

70. 8 punkte buvo nurodyta, kad žemėtvarkos specialistas žemės reformos žemėtvarkos projekte suprojektuoja atskirus sklypus, suderinęs juos su asmenimis, pageidaujančiais šiuos sklypus įsigyti. Parengtą žemės reformos žemėtvarkos projektą žemėtvarkos specialistas tvirtinimui pateikia per 15 dienų nuo suderinimo.

71. Pagal 9 punktą buvo nustatyta, kad apskrities viršininkas, išnagrinėjęs žemės reformos žemėtvarkos projektą ir susijusius dokumentus, patvirtina projektą ir priima sprendimą dėl žemės pardavimo. Ne vėliau kaip per 3 mėnesius nuo šio sprendimo priėmimo dienos jis sudaro su piliečiais žemės pirkimo–pardavimo sutartis.

D. Vyriausybės nutarimas Nr. 205 dėl žemės įvertinimo tvarkos

72. 1999 m. vasario 24 d. Vyriausybė priėmė Nutarimą Nr. 205, kuriuo patvirtino Žemės įvertinimo metodiką. Šiame dokumente išdėstyta metodika, kaip apskaičiuoti nominaliąją indeksuotą žemės vertę pagal jos buvimo vietą, paskirtį, derlingumą, taikytinus apribojimus ir kt. Nutarimui Nr. 205 įsigaliojus, jo 2.1.1 punkte nustatyta, kad Metodika bus taikoma apskaičiuojant asmenims parduodamos valstybinės žemės vertę. 2.2.1 punkte taip pat nurodyta, kad žemės vertę apskaičiuoja žemės reformos žemėtvarkos projektus rengiantys asmenys.

73. 2004 m. lapkričio 8 d. Vyriausybė iš dalies pakeitė Nutarimą Nr. 205, papildydama jį nauju 5.3 punktu, kuriame nustatyta, kad asmeninio ūkio žemės vertė apskaičiuojama pagal Žemės ūkio ministerijos patvirtintus žemės verčių žemėlapius. Žemės verčių žemėlapiuose nurodyta vidutinė žemės rinkos vertė įvairiose teritorinėse zonose. Tačiau 5.3 punkte taip pat nurodyta, kad tuo atveju, jei vertė, apskaičiuota pagal žemės verčių žemėlapius, yra didesnė už vertę, apskaičiuotą pagal žemės įvertinimo metodiką, taikoma mažesnė vertė.

Po tolesnių pakeitimų 5.3 punktas tapo 5.5 punktu.

74. 2012 m. gruodžio 12 d. Vyriausybė iš dalies pakeitė Nutarimą Nr. 205 pašalindama 5.5 punkto antrąją dalį. Pakeistoje nutarimo redakcijoje buvo numatyta, kad asmeninio ūkio žemės vertė apskaičiuojama pagal žemės verčių žemėlapius.

75. 2013 m. balandžio 10 d. Vyriausybė dar kartą iš dalies pakeitė Nutarimą Nr. 205. Pakeistos nutarimo redakcijos 5.5 punkte nustatyta:

„5.5. Parduodamų be aukciono naudojamų asmeninio ūkio žemės sklypų vertė apskaičiuojama pagal žemės verčių žemėlapius. Jeigu iki 2013 m. gruodžio 31 d. Parduodamų naudojamų asmeninio ūkio žemės sklypų vertė, apskaičiuota pagal žemės verčių žemėlapius, yra didesnė už šių žemės sklypų vertę, apskaičiuotą pagal žemės įvertinimo metodiką, minėtų žemės sklypų pardavimo kaina lygi šių žemės sklypų vertei, apskaičiuotai pagal žemės įvertinimo metodiką; <...>“

TEISĖ

I. TARIAMAS KONVENCIJOS 6 STRAIPSNIO 1 DALIES PAŽEIDIMAS

76. Pareiškėja skundėsi dėl Vyriausiojo administracinio teismo 2007 m. gegužės 5 d. sprendimo, kuriuo buvo patvirtinta jos teisė įsigyti 1995 m. vietos valdžios institucijų jai paskirtus 2 ha žemės, nevykdymo. Pareiškėja taip pat skundėsi dėl vykdymo proceso trukmės. Ji rėmėsi Konvencijos 6 straipsnio 1 dalimi, kurioje šiuo atžvilgiu nurodyta:

„Kai yra sprendžiamas tam tikro asmens civilinio pobūdžio teisių ir pareigų <...> klausimas, toks asmuo turi teisę, kad bylą per kuo trumpiausią laiką <...> išnagrinėtų <...> teismas.“

77. Teismas laikosi nuomonės, kad ilgai trukusio proceso klausimas yra tiesiogiai susijęs su skundu dėl neįvykdyto teismo sprendimo (žr. *Nekvedavičius v. Lithuania*, no. 1471/05, § 88, 2013-12-10). Todėl teismas į šį klausimą atsižvelgs vertindamas skundą dėl sprendimo nevykdymo.

A. Priimtinumas

78. Vyriausybė nepateikė išankstinio prieštaravimo dėl pareiškėjos skundo pagal 6 straipsnio 1 dalį priimtinumo. Teismas pažymi, kad šis skundas nėra iš esmės nepagrįstas Konvencijos 35 straipsnio 3 punkto a punkto požiūriu, taip pat jis nėra nepriimtinas kitais pagrindais. Taigi jis turi būti pripažintas priimtinu.

B. Esmė

1. Šalių teiginiai

a) Pareiškėja

79. Pareiškėja nurodė, kad nacionalinės valdžios institucijos, nevykdydamos privalomo ir galutinio 2007 m. gegužės 5 d. teismo sprendimo, pažeidė jos teisę į teisingą bylos išnagrinėjimą per kuo trumpiausią laiką. Ji teigė, kad teisę įsigyti 2 ha žemės iš valstybės ji turėjo

nuo 1995 m., kai šią teisę pripažino vietos valdžios institucijos. Tačiau ši žemė vis dar jai nesuteikta, nors pateikta pakartotinių prašymų ir skundų. Taigi Vyriausiojo administracinio teismo sprendimas neįvykdytas per aštuonerius metus, o žemės pareiškėja laukia jau 20 metų.

80. Be to, pareiškėja nurodė, kad keturių iki šiol jai skirtų žemės sklypų bendras plotas tesiekė 1,45 ha. Ji taip pat tvirtino, kad sklypai buvo 9 ir 15 km atstumu nuo jos namų, o tai reiškia, kad norint ten ūkininkauti reikėjo sklypuose pastatyti papildomų statinių; deja, statybos žemės ūkio paskirties žemėje draudžiamos įstatymu. Be to, pareiškėja tvirtino, kad jai įstatymu buvo suteikta teisė žemę įsigyti nominaliąja kaina. Deja, atitinkamų teisės aktų galiojimas baigėsi 2012 m., todėl dėl valstybės institucijų delsimo iš jos pareikalauta sumokėti rinkos kainą (26 740 EUR), kuri buvo daug kartų aukštesnė už nominaliąją (627 EUR).

b) Vyriausybė

81. Vyriausybė tvirtino, kad Vyriausiojo administracinio teismo 2007 m. gegužės 5 d. sprendimas buvo įvykdytas laiku: 2007 m. birželio mėn. VAVA nurodė projekto autoriui suformuoti pareiškėjai konkretų 2 ha žemės sklypą laisvame valstybinės žemės fonde, ir 2008 m. gruodžio mėn. pareiškėja buvo įtraukta į preliminarų pretendentų sąrašą. Vyriausybė nurodė, kad pareiškėja buvo tinkamai informuota apie visus jos atžvilgiu priimtus sprendimus. Be to, Vyriausybė pažymėjo, kad pareiškėjai 2013 m. gegužės 20 d. buvo suteikta 1,45 ha žemės ir kad likusi dalis bus jai suteikta per tolesnius projektavimo proceso etapus. Vyriausybė taip pat nurodė, kad pareiškėjos žemės kaina (20 410 EUR, neįtraukus miško žemės) buvo apskaičiuota remiantis valstybės institucijų patvirtintais žemės verčių žemėlapiais ir kad ji buvo gerokai mažesnė už faktinę panašios žemės Vilniaus rajone rinkos vertę.

82. Be to, Vyriausybė tvirtino, kad sprendimo vykdymas užsitęsė dėl nuo jos nepriklausančių priežasčių. Ji teigė, kad Buivydiškių kadastro vietovės žemės reformos žemėtvarkos projektas buvo itin plataus masto, nes jame buvo 1 015 pretendentų suskirstytų į 16 eiliškumo grupių. Kiekvienos grupės pretendentai turėjo susitikti atskirai, kad pasirinktų žemės sklypus, ir kiekvienai grupei skirtas projektas po to turėjo būti patvirtintas kompetentingų institucijų. Vyriausybė taip pat nurodė, kad projektavimo darbus dar labiau pailgino ankstesnių žemės savininkų reikalavimai dėl restitucijos natūra, nes tam reikėjo keletą kartų pakeisti žemės reformos žemėtvarkos projektą.

83. Galiausiai Vyriausybė nurodė, kad žemės sklypo pareiškėjai skyrimas šiek tiek užsitęsė ir dėl to, kad ji pati nepateikė prašymo dėl tokio sklypo 1995 m. Vyriausybė teigė, kad pareiškėja nesiėmė veiksmų ir nesikreipė į kompetentingas institucijas iki 2004 m., ir tai buvo papildomas užsitęsusį vykdymą nulėmęs veiksnys.

2. Teismo vertinimas

a) Bendrieji principai

84. Teismas primena, kad pagal 6 straipsnį saugoma teisė į teismą būtų tik iliuzinė, jei susitariančiosios valstybės nacionalinėje teisinės sistemoje būtų leidžiama nevykdyti galutinio ir privalomo teismo sprendimo, tuo pakenkiant vienai iš šalių. Todėl bet kokio teismo sprendimo vykdymas laikytinas sudėtine 6 straipsnyje nurodyto „bylos nagrinėjimo“ dalimi. Tai reiškia, jog nepagrįstai ilgai užsitęsęs privalomo sprendimo vykdymas gali pažeisti Konvenciją (žr. *Hornsby v. Greece*, 1997-04-19, § 40, Reports of Judgments and Decisions 1997II, ir *Burdov v. Russia (no. 2)*, no. 33509/04, §§ 65–66, ECHR 2009).

85. Be to, Teismas primena, kad tokio užsitęsimo pagrįstumas turi būti vertinamas visų pirma atsižvelgiant į vykdymo proceso sudėtingumą, paties pareiškėjo bei kompetentingų institucijų elgesį, taip pat teismo priteistos sumos dydį bei sprendimo pobūdį (žr. *Raylyan v. Russia*, no. 22000/03, § 31, 2007 02 15, ir *Rafailović and Stevanović v. Serbia*, nos. 38629/07 ir 23718/08, § 78, 2015 06 16). Nors Teismas atsižvelgia į nacionaliniais įstatymais nustatytus vykdymo proceso terminus, jų nesilaikymas nebūtinai reiškia Konvencijos pažeidimą. Šioks toks vėlavimas ypatingomis aplinkybėmis gali būti leidžiamas, bet jis niekuomet negali būti toks, kad būtų pažeista 6 straipsnio 1 dalies saugomos teisės esmė (žr. pirmiau minėtą sprendimą *Burdov (no. 2),* § 67).

86. Negalima tvirtinti, kad institucijos elgiasi nepagrįstai prašydamos pateikti papildomų dokumentų (pavyzdžiui, banko duomenis), kad būtų galima sprendimą įvykdyti ar paspartinti jo vykdymą. Vis dėlto pareiškėjas privalo bendradarbiauti tik tiek, kiek griežtai būtina, taigi šis reikalavimas bet kokiu atveju nepanaikina valdžios institucijų įsipareigojimo pagal Konvenciją pačioms laiku imtis veiksmų remiantis turima informacija, kad būtų laikomasi prieš valstybę priimto sprendimo (žr. *Akashev v. Russia*, no. 30616/05, § 22, 2008-06-12, ir jame nurodytas bylas). Todėl Teismas mano, kad pareiga užtikrinti prieš valstybę priimto sprendimo vykdymą pirmiausia tenka valstybės institucijoms nuo tos dienos, kai sprendimas tampa privalomas ir vykdytinas (žr. pirmiau minėtą sprendimą *Burdov (no. 2),* § 69).

87. Galiausiai Teismas primena, kad nacionalinės vykdymo procedūros sudėtingumas negali panaikinti valstybės įsipareigojimo pagal Konvenciją užtikrinti visiems teisę į privalomo ir vykdytino sprendimo įvykdymą per kuo trumpiausią laiką. Be to, valstybės institucija negali dėl priteistos sumos nemokėjimo teisintis lėšų ar kitų išteklių trūkumu. Būtent susitariančiosios valstybės turi organizuoti savo teisines sistemas taip, kad kompetentingos institucijos galėtų įvykdyti savo įsipareigojimus šioje srityje (ten pat, § 70 ir jame nurodytos bylos).

b) Aprašytų principų taikymas aptariamoje byloje

i) Ar 2007 m. gegužės 5 d. sprendimas buvo įvykdytas per kuo trumpiausią laiką

88. Šioje byloje, remiantis Buivydiškių apylinkės tarybos 1995 m. kovo 16 d. sprendimu, pareiškėja įgijo teisę iš valstybės nupirkti 2 ha žemės. Vyriausiasis administracinis teismas 2007 m. gegužės 5 d. sprendime aiškiai patvirtino, kad minėtu sprendimu tokia teisė pareiškėjai buvo suteikta (žr. šio sprendimo 10 ir 18 punktus). Taigi tuo metu, kai minėtas sprendimas buvo priimtas, jau buvo praėję 12 metų nuo tada, kai atsirado valstybės institucijų pareiga suteikti pareiškėjai žemės sklypą. Todėl Teismas mano, kad sprendimui įsigaliojus jis turėjo būti nedelsiant įvykdytas (žr. pirmiau minėtą sprendimą byloje *Nekvedavičius*, § 56).

89. Nagrinėjamas Vyriausiojo administracinio teismo sprendimas buvo galutinis ir įsigaliojo tą pačią dieną. Jame VAVA buvo nurodyta atlikti reikiamas administracines procedūras, kad pareiškėjai būtų suformuotas ir paskirtas konkretus žemės sklypas. Nors sprendime nenustatytas jo įvykdymo terminas, tai nepanaikino nacionalinių institucijų pareigos įvykdyti jį nedelsiant.

90. Teismas pažymi, kad VAVA iš tikrųjų ėmėsi tam tikrų veiksmų, kad įvykdytų Vyriausiojo administracinio teismo sprendimą: 2007 m. liepos mėn. ji projekto autoriui nurodė suformuoti pareiškėjai tinkamą žemės sklypą (žr. šio sprendimo 22 punktą). Vis dėlto, priešingai, nei teigia Vyriausybė, 2008 m. gegužės 30 d. Vyriausiasis administracinis teismas konstatavo, kad VAVA veiksmų neužteko jo ankstesniam sprendimui įvykdyti, ir pripažino, kad sprendimas neįvykdytas. Todėl teismas nustatė terminą, per kurį sprendimas turi būti įvykdytas: jis įpareigojo VAVA iki 2008 m. birželio 30 d. įtraukti pareiškėją į pretendentų, pageidaujančių gauti žemės Buivydiškių kadastro vietovėje, sąrašą ir per tris mėnesius nuo žemės reformos žemėtvarkos projekto patvirtinimo atlikti likusias administracines procedūras, kad pareiškėjai būtų skirtas konkretus žemės sklypas (žr. šio sprendimo 30 punktą).

91. Pirmojo įpareigojimo atžvilgiu Teismas pažymi, kad pareiškėja 2009 m. rugpjūčio 9 d. buvo įtraukta į patvirtintą (ne preliminarų) pretendentų sąrašą (žr. šio sprendimo 36 punktą). Todėl ši Vyriausiojo administracinio teismo 2007 m. gegužės 5 d. sprendimo dalis buvo įvykdyta praėjus daugiau nei dvejiems metams nuo jo priėmimo ir daugiau nei metams nuo to paties teismo 2008 m. gegužės 30 d. nustatyto galutinio termino.

92. Dėl antrojo įpareigojimo (atlikti likusias administracines procedūras, kad pareiškėjai būtų skirtas konkretus žemės sklypas) Teismas pažymi, kad jis galėjo būti įvykdytas tik patvirtinus Buivydiškių kadastro vietovės žemės reformos žemėtvarkos projektą. Po daugelio pataisymų projektą 2014 m. gruodžio 31 d. NŽT galiausiai patvirtino. Pagal projektą pareiškėjai buvo skirti keturi žemės sklypai, kurių bendras plotas – 2 ha. Tačiau vėliau buvo

nustatyta, kad bendras asmeninio ūkio žemės plotas minėtuose keturiuose sklypuose tebuvo 1,45 ha, o 0,55 ha žemės likutis, remiantis naujausia Teismo gauta informacija, pareiškėjai nebuvo paskirtas (žr. šio sprendimo 44, 45 ir 50 punktus).

93. Dėl minėtų keturių žemės sklypų pareiškėja skundėsi, kad jie buvo per toli nuo jos namų ir kad valdžios institucijos iš jos pareikalavo sumokėti rinkos vertę atitinkančią kainą (daugiau nei 20 000 EUR), kuri daug kartų viršijo nominaliąją kainą (627 EUR). Teismas pirmiausia pažymi, kad 2013 m. gegužės mėn. pareiškėja sutiko priimti minėtus keturis sklypus ir nėra jokių duomenų, kad ji nebuvo tinkamai informuota apie šių sklypų atstumą nuo jos namų.

94. Tačiau kainos klausimu Teismas pažymi, kad tuo metu, kai buvo priimtas 2007 m. gegužės 5 d. sprendimas, pagal atitinkamus nacionalinės teisės aktus asmenims buvo suteikta teisė žemę iš valstybės įsigyti valdžios institucijų nustatyta nominaliąja kaina. Šie teisės aktai buvo iš dalies pakeisti 2012 m. gruodžio 12 d. ir 2013 m. balandžio 10 d., ir remiantis šiais pakeitimais žemė parduodama rinkos kaina (žr. šio sprendimo 72–76 punktus).

95. Teismas pažymi, kad pareiškėjos byloje Vyriausiojo administracinio teismo priimtais sprendimais pareiškėjai nebuvo tiesiogiai suteikta teisė įsigyti žemės už konkrečią kainą; juose taip pat nenurodyta nacionalinėms institucijoms leisti pareiškėjai įsigyti žemės per konkretų laikotarpį, kol dar galiojo pirmiau minėti teisės aktai. Vis dėlto Teismas mano, kad 2007 m. gegužės 5 d. sprendimas, taigi ir jame nustatyti įpareigojimai, turi būti vertinami atsižvelgiant į jį priimant galiojusius teisės aktus. Jei sprendimo vykdymas ilgokai užsitęsia, atsakomybė už tai tenka ne pareiškėjui, o valstybės institucijoms (žr. šio sprendimo 98–105 punktus toliau), taigi pareiškėjui neturi atsirasti jokios papildomos naštos, susijusios su šiuo uždelsimu (žr., *mutatis mutandis, Gladysheva v. Russia*, no. 7097/10, § 80, 2011-12-06). Teismas konkrečiai nenurodo, kokia kaina būtų tinkama, bet mano, kad per sprendimo nevykdymo laikotarpį žemės rinkos vertė išaugo ir 2015 m. ji buvo daug kartų didesnė už nominaliąją kainą, kurią pareiškėja būtų sumokėjusi, jei sprendimas būtų įvykdytas nedelsiant. Todėl reikalavimas, kad pareiškėja sumokėtų rinkos kainą šios bylos aplinkybėmis nebuvo pagrįstas ir dėl tos priežasties negali būti laikomas tinkamu 2007 m. gegužės 5 d. sprendimo įvykdymu.

Šiuo klausimu Teismas primena, kad Valstybės žemės fondas, remdamasis Vyriausybės patvirtinta Žemės įvertinimo tvarka, kuria buvo reglamentuojamas asmeninio ūkio žemės pardavimas 1999–2012 m., apskaičiavo, kad 1,45 ha pareiškėjai skirtos žemės nominalioji kaina buvo 627 EUR (žr. šio sprendimo 46 punktą), ir šis apskaičiavimas ypač svarbus nustatant kainą, kurią pareiškėja turėtų sumokėti už jai skirtą žemę.

96. Teismas primena, kad sprendimai turi būti įvykdomi visiškai ir išsamiai, o ne tik iš dalies (žr., be kita ko, *Sabin Popescu v. Romania,* no.

48102/99, §§ 68–76, 2004-03-02). Todėl Teismas konstatuoja, kad 2007 m. gegužės 5 d. sprendimas, kuriuo pareiškėjai suteikta teisė iš valstybės įsigyti 2 ha žemės, vis dar neįvykdytas.

ii) Ar vėlavimas vykdant sprendimą buvo pagrįstas

97. Konstatavęs, kad Vyriausiojo administracinio teismo 2007 m. gegužės 5 d. sprendimas dar neįvykdytas, Teismas toliau nagrinės, ar buvo nuo valdžios institucijų nepriklausančių priežasčių, kuriomis būtų galima pateisinti tokį vėlavimą.

98. Teismas atkreipia dėmesį į Vyriausybės teiginį, kad tai buvo sudėtingas procesas, susijęs su dideliu žemės plotu ir dideliu pretendentų skaičiumi, kurių reikalavimai dėl žemės dažnai kirtosi tarpusavyje. Teismas yra anksčiau nusprendęs, kad sprendimo dėl tam tikro turto suteikimo vykdymas gali užtrukti ilgiau nei pinigų sumokėjimas (žr. *Kopnin and Others v. Russia*, no. 2746/05, § 33, 2014-05-28, ir jame nurodytas bylas) ir kad jis tikrai žino, kaip sudėtinga įgyvendinti tokias didelio masto reformas, kaip nagrinėjama šioje byloje (taip pat žr. *Užkurėlienė and Others v. Lithuania*, no. 62988/00, § 35, 2005-04-07). Vis dėlto Teismas primena, kad nacionalinės vykdymo procedūros sudėtingumas neatleidžia valstybės nuo pareigos pagal Konvenciją visiems užtikrinti teisę į privalomo teismo sprendimo įvykdymą per kuo trumpiausią laiką ir kad būtent susitariančiosios valstybės turi organizuoti savo teisines sistemas taip, kad kompetentingos institucijos galėtų įvykdyti savo įsipareigojimus šioje srityje (žr. minėtą sprendimą *Burdov (no. 2)*, § 70, ir jame nurodytas bylas).

99. Šioje byloje pareiškėjos teisė iš valstybės įsigyti žemės sklypą buvo pripažinta 1995 m., todėl jos teisė pretenduoti į žemę Buivydiškių kadastro vietovėje valdžios institucijoms turėjo būti žinoma bent nuo tada. Žemės reforma minėtoje vietovėje prasidėjo 2000 m. (žr. šio sprendimo 12 punktą). Teismas nemato priežasčių abejoti, kad galbūt buvo būtina pakeisti žemės reformos žemėtvarkos projektą, idant būtų atsižvelgta į prašymus dėl žemės restitucijos. Tačiau jis primena, kad priimant 2007 m. gegužės 5 d. sprendimą žemės reforma minėtoje vietovėje jau buvo vykdoma 7 metus, o pareiškėjos teisė įsigyti žemės buvo pripažinta prieš 20 metų. Teismo nuomone, šios aplinkybės ir įpareigojo, ir leido valdžios institucijoms įvykdyti sprendimą nedelsiant.

100. Nors valdžios institucijų negalima apkaltinti visišku neveikimu, Teismas mano, kad 2007 m. gegužės 5 d. sprendimą jos stengėsi įvykdyti nepakankamai uoliai. Nors pareiškėja į kompetentingas valdžios institucijas kreipėsi nuo 2001 m. sausio mėn. (o ne nuo 2004 m., kaip teigia Vyriausybė, žr. šio sprendimo 83 punktą), į pretendentų žemei gauti sąrašą ji buvo įtraukta tik 2009 m. rugpjūčio mėn., praėjus Vyriausiojo administracinio teismo nustatytam galutiniam terminui (žr. šio sprendimo 30 ir 36 punktus). Pirmą kartą konkretus sklypas pareiškėjai buvo pasiūlytas 2010 m. lapkričio mėn., tačiau, nors ji priėmė šį pasiūlymą, praėjus beveik

trejiems metams (2013 m. gegužės mėn.), jai buvo pasiūlyti kiti sklypai. Valdžios institucijoms prireikė dar dvejų metų (iki 2015 m. balandžio mėn.), kad nustatytų, jog pareiškėjai pasiūlytų sklypų plotas buvo mažesnis, nei nustatyta anksčiau (žr. šio sprendimo 40, 42 ir 45 punktus). Nors Teismas ir pripažįsta, kad susitariančiosios šalys, atkurdamos nuosavybės teises, iš esmės pagrįstai pirmenybę teikia ankstesniems savininkams (žr. tarp daugelio kitų, *Pyrantienė v. Lithuania*, no. 45092/07, § 48, 2013-11-12, ir *Albergas and Arlauskas v. Lithuania*, no. 17978/05, § 57, 2014-0527), šioje byloje Vyriausybė neįrodė, kad pareiškėjai skirto sklypo atžvilgiu buvo pateikta kokių nors reikalavimų dėl nuosavybės teisių atkūrimo ar kad apskritai ankstesnių savininkų reikalavimų Buivydiškių kadastro vietovėje mastas buvo toks, kad nebuvo jokios galimybės pareiškėjai laiku skirti 2 ha sklypo. Teismas taip pat pažymi, kad NŽT (prieš tai, kai perėmė VAVA funkcijas), antstolis ir Seimo kontrolierius įvairiais momentais nesėkmingai bandė paspartinti sprendimo vykdymą, o VAVA šiuo atžvilgiu nedėjo beveik jokių pastangų (žr. šio sprendimo 19, 27, 35, 38 ir 54 punktus).

101. Todėl Teismas nepritaria Vyriausybės požiūriui, kad užsitęsusį žemės suteikimą pareiškėjai galima pateisinti proceso sudėtingumu. Jis pažymi, kad valdžios institucijos turėjo galimybę organizuoti su žemės reforma susijusius procesus taip, kad tai iš esmės netrukdytų pareiškėjai įgyvendinti savo teisės gauti žemės sklypą, kuri pripažinta galutiniu ir privalomu teismo sprendimu (žr., *mutatis mutandis*, *Yuriy Nikolayevich Ivanov v. Ukraine*, no. 40450/04, § 55, 2009-10-15).

102. Teismas negali sutikti ir su Vyriausybės teiginiu, kad sprendimo įvykdymas užsitęsė ir dėl pareiškėjos kaltės. Pirmiausia jis pažymi, jog pareiškėja ne kartą reikalavo, kad VAVA ir NŽT ją įtrauktų į Buivydiškių kadastro vietovės žemėtvarkos projektavimo darbus, ir kad ji aktyviai siekė nagrinėjamo sprendimo įvykdymo (žr. šio sprendimo 13, 16, 21, 23, 24 ir 31 punktus). Teismas nemato jokių požymių, kad pareiškėja būtų pateikusi nepagrįstų reikalavimų ar atsisakiusi bendradarbiauti su valdžios institucijomis arba kaip nors kitaip trukdžiusi vykdymo procesui (plg. pirmiau minėtus sprendimus *Užkurėlienė and Others*, §§ 33–34, ir *Nekvedavičius*, §§ 62–63).

103. Be to, Teismas pažymi, kad vėlavimas vykdant sprendimą buvo keletą kartų pripažintas nacionaliniu lygmeniu ir kad nacionalinės valdžios institucijos dėl to nė kiek nekaltino pareiškėjos. Priešingai nei teigia Vyriausybė, 2007 m. gegužės 5 d. sprendime nenustatyta jokių pareiškėjos veiksmų ar neveikimo 1995–2007 m. laikotarpiu, kurie būtų turėję poveikį jos teisei gauti žemės (taip pat žr. *Bratanova v. Bulgaria*, no. 44497/06, §§ 38–39, 2015-06-09). 2008 m. lapkričio 20 d. tas pats teismas konstatavo, kad užsitęsęs jo ankstesnio sprendimo nevykdymas, taip pat VAVA atsisakymas atsiliepti į pareiškėjos prašymus pateikti informaciją suteikė pagrindo priteisti neturtinę žalą pareiškėjos ir jos sutuoktinio naudai (žr. šio sprendimo 53 punktą).

104. Šiomis aplinkybėmis Teismas nemato jokio pagrindo konstatuoti, kad pareiškėja buvo visiškai ar iš dalies atsakinga už užsitęsusį Vyriausiojo administracinio teismo 2007 m. gegužės 5 d. sprendimo nevykdymą.

iii) Išvada

105. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta pirmiau, Teismas daro išvadą, kad nacionalinių valdžios institucijų veiksmai vykdant galutinį ir privalomą 2007 m. gegužės 5 d. sprendimą negali būti laikomi pakankamai sparčiais ir atitinkančiais tinkamo teisingumo vykdymo principą. Taigi, daug metų nesiėmusios reikiamų priemonių galutiniam sprendimui nagrinėjamoje byloje įvykdyti, Lietuvos Respublikos valdžios institucijos pažeidė pareiškėjos teisių, įtvirtintų Konvencijos 6 straipsnio 1 dalyje, esmę. Todėl minėta nuostata buvo pažeista.

II. TARIAMAS KONVENCIJOS 13 STRAIPSNIO PAŽEIDIMAS

106. Pareiškėja skundėsi, kad ji negalėjo pasinaudoti jokia veiksminga teisinės gynybos priemone, nacionalinėms valdžios institucijoms nevykdant galutinio ir privalomo sprendimo, kuriuo pripažinta jos teisė įsigyti žemės sklypą. Ji rėmėsi Konvencijos 13 straipsniu, kuriame nustatyta:

> „Kiekvienas, kurio teisės ir laisvės, nustatytos šioje Konvencijoje, yra pažeistos, turi teisę pasinaudoti veiksminga teisinės gynybos priemone kreipdamasis į valstybės instituciją nepriklausomai nuo to, ar tą pažeidimą asmenys padarė eidami savo oficialias pareigas.“

107. Vyriausybė teigė, kad pareiškėja galėjo pasinaudoti ne viena veiksminga teisinės gynybos priemone nacionaliniu lygmeniu. Pirmiausia Vyriausybė nurodė, kad pareiškėja galėjo kreiptis į administracinius teismus, pašydama, kad jie įpareigotų kompetentingas valdžios institucijas atlikti veiksmus ar priimti administracinius aktus, kad jai būtų skirta žemė. Be to, Vyriausybė teigė, kad pareiškėja turėjo galimybę prieš valstybę pateikti civilinį ieškinį dėl patirtos žalos.

108. Teismas primena, kad 13 straipsnis suteikia tiesioginę išraišką Konvencijos 1 straipsnyje įtvirtintai valstybės pareigai garantuoti žmogaus teises visų pirma pagal savo teisinę sistemą. Todėl pagal šį straipsnį valstybės privalo numatyti nacionalines teisinės gynybos priemones, skirtas „įrodomiems reikalavimams“ pagal Konvenciją iš esmės spręsti ir suteikti tinkamą žalos atlyginimą. 13 straipsnyje nurodyta teisinės gynybos priemonė turi būti „veiksminga“ ir praktikoje, ir teisėje t. y. turi būti arba užkirstas kelias nurodytam pažeidimui ar jis nutrauktas, arba turi būti suteiktas bet kokio jau padaryto pažeidimo tinkamas žalos atlyginimas (žr. *Kudła v. Poland* [GC], no. 30210/96, §§ 152 ir 157, ECHR 2000XI). Todėl tokiais atvejais, koks nagrinėjamas šioje byloje, nacionalinės teisės aktais asmenims turi būti suteiktos teisinės priemonės, kuriomis galima būtų užtikrinti, kad valdžios institucijos sprendimus vykdytų laiku.

109. Šios bylos aplinkybėmis Teismas nepritaria Vyriausybės nuomonei, kad pareiškėja turėjo kreiptis į administracinį teismą ir iškelti naują bylą tam, kad kompetentingos valdžios institucijos būtų įpareigotos įvykdyti nagrinėjamą sprendimą. Viena vartus, Teismas pažymi, kad tokį įpareigojimą kompetentingoms valdžios institucijoms jau buvo nustatęs Vyriausiasis administracinis teismas 2007 m. gegužės 5 d. sprendimu, o 2008 m. gegužės 30 d. šis teismas nustatė konkrečius vykdymo terminus. Nepaisant to, kompetentingos valdžios institucijos vis dar nėra įvykdžiusios minėtų sprendimų. Todėl Teismas mano, kad atsižvelgiant į nacionalinių valdžios institucijų nenorą bendradarbiauti šioje byloje, naujas teismo procesas tuo pačiu klausimu būtų nereikalingas ir nebūtų veiksminga teisinės gynybos priemonė dėl Vyriausiojo administracinio teismo sprendimo pareiškėjos byloje neįvykdymo. Kita vertus, Teismas primena, kad bet kokiu atveju bylose dėl galutinių sprendimų, priimtų prieš valstybę asmens naudai, nevykdymo, asmuo iš esmės neturi būti verčiamas pradėti atskiro proceso vykdymui užtikrinti (žr. *Metaxas v. Greece*, no. 8415/02, § 19, 2004 05 27).

110. Kalbant apie Vyriausybės teiginį, kad pareiškėja turėjo pateikti civilinį ieškinį dėl žalos, Teismas primena, *mutatis mutandis,* savo sprendimą byloje *Nekvedavičius* (cituotas pirmiau, § 45, taip pat žr. jame nurodytas bylas), kuriame jis nusprendė, kad nors kompensacija kartais gali būti laikoma pakankama teisinės gynybos priemone už valstybės neįvykdytą teismo sprendimą, ji nebūtų tinkama alternatyva priemonėms, kurias nacionalinė teisinė sistema turėjo užtikrinti pareiškėjui, kad būtų atkurtos jo nuosavybės teisės. Atsižvelgdamas į visus esminius šios bylos elementus, Teismas laikosi nuomonės, kad civilinis ieškinys dėl žalos atlyginimo negali būti laikomas veiksminga teisinės gynybos priemone dėl ilgai nevykdomo teismo sprendimo, kuriuo pareiškėjai suteikta teisė įsigyti turtą.

111. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta pirmiau, Teismas mano, kad šios konkrečios bylos aplinkybėmis pareiškėja negalėjo pasinaudoti veiksminga teisinės gynybos priemone, kad užsitikrintų savo teisės įsigyti žemės sklypą, kuri buvo pripažinta galutiniu ir privalomu teismo sprendimu, įgyvendinimą. Todėl šioje byloje buvo pažeistas Konvencijos 13 straipsnis.

III. KONVENCIJOS 41 STRAIPSNIO TAIKYMAS

112. Konvencijos 41 straipsnyje nustatyta:

„Jeigu Teismas nustato Konvencijos ar jos protokolų pažeidimą ir jeigu Aukštosios Susitariančiosios Šalies įstatymai leidžia tik iš dalies atlyginti pažeidimu padarytą žalą, tai prireikus Teismas gali priteisti nukentėjusiajai šaliai teisingą atlyginimą.“

A. Žala

1. Šalių teiginiai

113. Pareiškėja pareikalavo atlyginti 760 092 EUR dydžio turtinę žalą, susidedančią iš šių dalių:

a) Registrų centro apskaičiuotos 2 ha žemės Buivydiškių kadastro vietovėje rinkos vertės – 748 378 EUR;

b) 11 714 EUR pajamų, kurias ieškovė būtų gavusi iš žemės ūkio veiklos žemės sklype iki 2015 m.

114. Pareiškėja taip pat pareikalavo sumokėti 50 000 EUR neturtinei žalai atlyginti už sunkumus, nepatogumus ir neigiamas emocijas, patirtas dėl užsitęsusio sprendimo nevykdymo.

115. Vyriausybė nesutiko su išvardytomis sumomis. Ji teigė, kad pareiškėjos nurodyta rinkos vertė yra nepagrįsta, nes ji nebuvo apskaičiuota remiantis valstybės institucijų patvirtintais žemės verčių žemėlapiais. Be to, Vyriausybė teigė, kad tariamai prarastos pajamos nebuvo susijusios su pareiškėjos teisių pagal Konvencijos 6 ir 13 straipsnius pažeidimais. Vyriausybė tvirtino, kad pareiškėjos reikalavimas atlyginti turtinę žalą būtų patenkintas visiškai įvykdžius 2007 m. gegužės 5 d. sprendimą.

116. Vyriausybė taip pat manė, kad pareiškėjos reikalaujamas neturtinės žalos atlyginimas buvo pernelyg didelis ir šis reikalavimas nebuvo pagrįstas.

2. Teismo vertinimas

117. Teismas primena, kad teisingas atlyginimas pareiškėjui už Konvencijos 6 straipsnio pažeidimą suteikiamas remiantis principu, jog atlyginus jo padėtis turi, jei įmanoma, būti tokia, kokia ji būtų buvusi, jei procesas būtų atitikęs Konvencijos reikalavimus. Teismas finansinę kompensaciją pagal 41 straipsnį skiria tik įsitikinęs, kad nurodytus nuostolius ar žalą išties lėmė jo konstatuotas pažeidimas, nes iš valstybės negalima reikalauti atlyginti už žalą, dėl kurios ji nėra kalta (žr. *Kingsley v. the United Kingdom* [GC], no. 35605/97, § 40, ECHR 2002IV, ir nurodytas bylas).

118. Teismas taip pat primena, kad tinkamiausia padėties ištaisymo forma bylose, susijusiose su nacionalinių sprendimų nevykdymu, yra atitinkamų sprendimų visiškas įvykdymas (žr., be daugelio kitų, *Đurić and Others v. Bosnia and Herzegovina*, nos. 79867/12, 79873/12, 80027/12, 80182/12, 80203/12 ir 115/13, § 36, 2015-01-20).

119. Teismas šioje byloje konstatavo Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies pažeidimą, nes ilgą laiką buvo nevykdomas nacionalinio teismo sprendimas.

Teismas pažymi, kad minėtas sprendimas yra įvykdytas iš dalies: pareiškėjai skirta 1,45 ha žemės, kurią ji gali įsigyti. Tokiomis aplinkybėmis Teismas mano, kad pareiškėjos reikalavimas dėl teisingo atlyginimo būtų geriausiai patenkintas visiškai įvykdžius minėtą sprendimą, remiantis šio sprendimo išvadomis (žr. šio sprendimo 88–96 punktus). Todėl Teismas atmeta pareiškėjos reikalavimą atlyginti turtinę žalą.

120. Tačiau Teismas mano, kad pareiškėja dėl šioje byloje konstatuotų jos teisių pagal Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį ir 13 straipsnį pažeidimų tikrai patyrė nemalonumų ir nusivylimą. Vertindamas teisingumo pagrindais, šiuo atžvilgiu Teismas priteisia 7 000 EUR.

B. Išlaidos ir sąnaudos

121. Pareiškėja nepareikalavo atlyginti jos išlaidų ir sąnaudų, patirtų dėl bylinėjimosi nacionaliniuose teismuose ir Teisme. Todėl Teismas šiuo atžvilgiu nieko nepriteisia.

C. Palūkanos

122. Teismas mano, kad nevykdant įsipareigojimų palūkanos turi būti skaičiuojamos pagal ribinę Europos centrinio banko skolinimo normą, pridedant tris procentus.

DĖL ŠIŲ PRIEŽASČIŲ TEISMAS VIENBALSIAI

1. *Skelbia* peticiją priimtina.

2. *Nusprendžia,* kad buvo pažeista Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis.

3. *Nusprendžia,* kad buvo pažeistas Konvencijos 13 straipsnis.

4. *Nusprendžia, kad:*

a) per tris mėnesius nuo tos dienos, kai sprendimas taps galutiniu pagal Konvencijos 44 straipsnio 2 dalį, visiškam pareiškėjos turtinės žalos atlyginimui patenkinti atsakovė valstybė turi įvykdyti pareiškėjos naudai priimtą 2007 m. gegužės 5 d. sprendimą;

b) per tą patį trijų mėnesių laikotarpį atsakovė valstybė pareiškėjai turi sumokėti 7 000 EUR (septynis tūkstančius eurų) ir bet kokius taikytinus mokesčius neturtinei žalai atlyginti;

c) nuo minėto trijų mėnesių termino pabaigos iki sprendimo įvykdymo dienos per įpareigojimų nevykdymo laiką nuo minėtos sumos turės būti

mokamos paprastosios palūkanos pagal ribinę Europos Centrinio Banko skolinimo normą, pridedant tris procentus.

5. *Atmeta* likusią pareiškėjos reikalavimo dėl teisingo atlyginimo dalį.

Surašyta anglų kalba ir paskelbta raštu 2016 m. kovo 1 d., vadovaujantis Teismo reglamento 77 taisyklės 2 ir 3 dalimis.

Kanclerio pavaduotoja Pirmininkas
Fatoş Aracı András Sajó